קא: המוכר פירות פרק ששי בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

פח א מי״י פ״ט מהל׳ עומאת מת הל׳ ג׳:

רבינו גרשום

קבורת חמורים היא זו ראיכא דילותא דשכבא. אלא אמר רבי יוחנן הכי מנח להו בקרן זוית באותה חצי אמה שפנוי בכותל אורך המערה שיש הפרש מן כותל הרוחב לכתך הראשון באותה חצי אמה חופר וקובע הכוך האחד וכן נמי לאידך ניסא דפתח בסוף כותל הפתח בחצי אמה של כותל הפנוי עביד אידך כוך דהשתא לא מיתדשי וליכא למיחש משום טומאה בחצר דלא נפקי כלל בחצר. ומקשי׳ לר׳ יוחנן אכתי איכא למיחש משום דילותא דשכבי דהא נגעי כוכין בהדדי שיפחת כוך של זוית זה בכוך הראשון משום דכל כוך וכוך רחבו אמה וקרן זוית אינו אלא חצי אמה והיכי מצינן לאוקמי כוך מאמה רוחב בחצי אמה בקרן זוית אא״כ מתערבין ביחד הכוכין לפי שלשני כוכין אין להם מקום אלא אמה וחצי וכל אחד צריך לו אמה נמצא שיהו ב׳ הארונות מורכבין זה על זה חצי אמה נוגעין זה בזה ולדברי הכל שמענן מתתני׳ דמרתיקין כוך מחבירו אמה שלימה. ואית דמפרשי בקרן זוית דאידך כותל שכנגד הפתח שיש לכל צד חצי אמה פנוי מכאן וחצי אמה פנוי מכאן ובאותו אלכסון הזוית חופר הכוך ולא קא נגע באחריני. ומקשי׳ נמי סוף סוף הכא בפתח הכוך שאין לו אלא חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו כשיעור רוחב הכוך בלבד הא קא נגעי האי אמצעי שבקרן להאי כוך ראשון דהאי כותל ולהאי כוך דהאי כותל. ומתרץ לתרוייהו לישנא. אלא אמר רב אשי לעולם בקרן זוית מוקים להו ואפ״ו אחד לימין זוית כותל הפתח ואחד לשמאל ומצית לתרוצי דלא נגעי כוכין בהדדי. דהכא בכאי עסקינן דמעמיק האי כוך בקרן זוית שמעמיק וחופר מתחת אמה של כוך הראשון שבאורך הכותל דהשתא יש הפסק קרקע עובי אמה כינתים דלא נגעי באידך כוך דאי לא תימא הכי כדתריצנא בהעמיק אלא קס״ד למימר דעביד לה שוה בשוה לאורך אי הכי ד׳ מערות דקתני לר״ש במתני׳ דעביד בכל כותל חצר מערה שברחבה של כל אחת כרוחב כותל החצר חוץ מאחת שמקצרה מן הכותל שבאותה כניסה נכנסין לחצר. אי עביד להו לכל הני כוכין [ו] דהכי ד׳ אמות שוה בשוה אישתכח דקא נגעי כוכין אהדדי אותן שסמוכין לזוית החצר לפי כי ד׳ מערות מקיפות החצר והחצר באמצע וכל מערה שש על ח׳ וקובע בכל מערה י״ג כוכין ומתחלקין הכוכין ד׳ מכאן באורך וד׳ מכאן באידך ניסא באורך וג׳ מנגד הרוחב וב׳ על פתח המערה וכן לכל מערות ועכשיו כשתקבע באורך הכותל ד׳ כוכין במערה שבמזרח החצר לדרום המערה ד׳ כוכין ובאורך כותל המערה שבדרום החצר ד׳ כוכין לצפון המערה לכניסת המערה נמצא שאותן ב׳ כוכין שבצפון המערה שעומדות בדרום החצר ואותן ב׳ כוכין הראשונים שבדרום המערה לכניסת המערה שעומדים במזרח החצר נוגעין ונכנסין זה בזה אותן שנים מזה שעומדין לקרן מזרחית דרומית של חצר נוגעין ביחד ראשיהן ונכנסין זה בזה וכן לדרומית מערבית וכן למערבית צפונית של חצר אותן כוכין הסמוכין לדרום החצר נוגעין זה בזה אלא אין להן תקנה אא״כ השנים שבזוית ג׳ ממעיקין יותר מן השנים שבזוית זו שפוגעין כנגדן כדי שלא יגעו הללו והללו הכי נמי אותן שבקרן זוית שבימין הפתח ושמשמאל מעמיקין יותר מן האחרים שלא יגעו או יקבעם באידך כותל רוחב המערה בקרן זוית אחד מכאן ואחד מכאן ומעמיקן: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. לא צריך לתרוצי לר׳ מערות דר״ש במעמיק שום כוך יותר מחבירו כלל ומהכא לא תפשוט לשני כוכין הללו דד׳ מערות לר׳ שמעון בלא מעמיק מתקנו כוכייהו שפיר דלא נגעי אהדדי וכגון דעביד להו לכוכין דידהו כחרותא. כלומר כמו ענפי הדקל שאין יוצאין מן הדקל כנגדן בשוה אלא מצדדין ופונין למעלה כך כל הכוכין שבכותלי אורך המערות יצדדם כלפי מעלה כמו ענפים ולא יפגעו ולא יגעו זה בזה אותן שסמוכין לזוית החצר אבל אותן ב׳ כוכין שבימין הפתח ובשמאל לא מצית לאוקמינהו כי האי גוונא במצדד דאין להם מקום כל כך רגיעו ב׳ לחללו שסמוכין להן מכאן ומכאן: והא דרב הונא. דמוקים להו בחרותא שמצדדן ומחזירן הכוכין כנגד האלכסון ולא כנגדן בשוה בכותל ברותא היא. כלומר לאו מילתא הוא דאותו מקום דכוכין שיוצאין בו הכוכין בין מערה למערה בכותל אורך מערה זו ובכותל אורך מערה זו הרי הן ד׳ על ח׳ בריבוע לפי שאורך כותל מערה זו ח׳ אמות ואורך כותל מערה אחרת שבצידה ח׳ אמות היינו ח׳ על ח׳. ומכדי קים להו לרבנן דכל אמתא ברבועא הויא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כלומר כל אמה שהיא מרובעת אמה אם

מסורת הש״ס

ו) נגלין בתלכסון ואין גדלין שון. ערוך ערך חרת ג׳], **ב)** ע״ מ״ש על הגליון ב״מ ט.], **ג)** פוסה דף ח. [עירובין מ. וש״נ], **ד)** תלמלת פנו״ מ״ג מזיר פל״. **ה)** נ״ל אלא, ו) [ובתוספתא אם מוכח לגיסתא], **ז)** ציר זה ע״פ הרש״ש, **ח)** שין לעיל ע״א, **ט)** בדפוס פיחאדו לריך ליול זה,

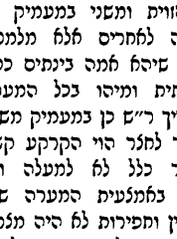

הגהות הב״ח

(א) רש״ב ד״ה כמה היא וכו׳ ד׳ אמות ורחבן ששה כולן יוצאין: **(ב)** ד״ה מת מושכב וכו׳ ומוסר ג׳ טפחים. נ״ב ומיהו דמגיר דף ס״ב ע״א פיתח להדיא דציעות תפיסה הוא ג׳ אלנעות ע״ש:

מוסף רש״י

כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא. כשאתה מודד אלכסון שלהם אתה מוצא לכל אמה שבריבוע תוקפה שני חומשים, כך שיעורו חמשים ואיכה ח׳. **המוצא מת מושכב בדרכו.** ולא יוסב ולא לאשו כין ירכותיו ולא הרוש (גיר מד׳.). **נוטלו ואת תפוסתו.** ומפנהו למקום אחר ואינו חושש שים כאן במקום הזה שום מת אחר, ומותר לו לילך בכל מקום. וכן אם מצא שנים (גיר מד׳.).

רבינו גרשום (המשך)

תמדוד באלכסונה קא מייתרא טפי מאמתא תרי חומשי אמה וכיון דהני מקום כוכין שבסלע שבין ב׳ מערות הוה ח׳ על ח׳ בריבוע וכל אמה ואמה מהני ח׳ אמות אי מחזירינן לה באלכסונה מייתרא כל אמתא ואמתא תרי חומשי וכמה הוי להו מאותן ח׳ אמות כמה עודפות ט״ז חומשי דהיינו ג׳ אמות וחומש הוסיף אלו ג׳ אמות וחומש שעודף באלכסון על ח׳ אמות שהן בריבוע הוי להו חד סרי אמות וחומש באלכסון יסוף סוף תמניא כוכין בחד סרי אמין וחומשא של אלכסון היכי משכחת לה ד׳ כוכין של כותל כותל מערה זו וד׳ כוכין כותל מערה אחרת דקיימי בהנך חד סרי אמין אפ״ באלכסון היכי משכחת לה והלא אורך הכוך ד׳ אמות ובין כל כוך וכוך אמה אותו כוך רבעי שבכותל זה וכוך רבעי שבכותל אחר יוצאין הרבה חוץ מזוית האלכסון וגם שאר הכוכין כשעומדין כנגד האלכסון נוגעין ראשיהן זה בזה ואי אפשר להעמידן באלכסון מפני שיוצאין העליונים חוץ מן שתי הזויות של האלכסון והם ה״ג לכל מערה ומערה ומי שמכר החצר והמערות לעשות כוכין אינו רוצה שיצאו חוץ מן האלכסון לגמרי כלל וכלל ולהכי לא מתרץ כי חרותא ולא ביוצאין כנגדן בשוה משום דקא נגעי כוכין דסמוכין לזויות אהדדי כדאמרן לעיל אלא להכי צריך לאוקמי ביוצאין בכנגדן בשוה ובמעמיק אותן שבכותל אחר שסמוכין לזויות שלא יגיעו באותן היוצאין מכותל מערה אחרת סמוך לזוית וכי היכי דמוקמי הני במעמיק מיקמי נמי כולהו תרי כוכין דאחד מיתין ואחד משמאל במעמיק ג׳) אלא כדאמר רב ששת בריה דרב אידי לקמן בנפלי בכוכין של נפלים קטנים הכא נמי בנפלי דאותה חצי אמה של קרן מערה זו עושה כוך של נפל קטן ואל יגע בכוכין האחרים והם הכי נמי לזויה כותל מערה זו עושה כוך של נפלי כדי שלא יגעו לכוכין של כותל מערה האחרת ולא צריך מעמיק. ולרב הונא דמוקים להו בחרותא אלכסון מצית נמי לתרוצי בנפלי שכל מקום שהוא שלא יגעו זה לזה או שלא יצאו חוץ מן האלכסון עושה כוכין של נפלי כדי שלא יגעו זה בזה ולא יצאו חוץ מן האלכסון. תנן התם במסכת נזירות המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו של מת ומפרש התם המוצא באקראי פרט למצוי שאם ידוע אותו מת ששם היה קבור לא יזיזו ממקומו מת פרט להרוג דודאי נוטלו ואת תפוסתו מושכב פרט לישב כדרכו פרט לראשו בין ירכותיו דכל הני אפי׳ יותר מג׳ נוטלו ואת תפוסתן משום דהכי אחרתי להו דהוי מושלכין התם ולאו שכונת קברות הוא ואינו צריך לבדוק מכאן ואילך דודאי ליכא בית הקברות לשם ומצי למילל כהנים להתם [אין אוכלי חולין] בטהרה. מצא שנים הבודק מן מתים כדרכן ומושכבין נוטלו ואת תפוסתן דלא קבר מקומן תפוסתו אותו קרקע שסביבו שהליחה ורמות של מת שם כל אותה קרקע נוטל עמו דכמה עצמו דמי וחזור עוד בבתולת הקרקע עם התפיסה ג׳ אצבעות והיינו תפוסתו דראמר להו יעקב לבניו בשעת פטירתו ונשאתני מצרים מאי אמר להו ונשאתני ממצרים אלא הכי קאמר להו מקרקע מצרים טול נמי דהיינו נמי תפוסתו שלשה קנו בציר לא עד שנים איכא למימר דהכי איתרמי ערב שבת עם השמשיות וקברום התם ולא שכונת קברות הוא ולא צריך למיבדק טפי:

קבורת חמורים. שמשליכין בגבור: יש מפרשים שיטה זו כך **דעביד להו בקרן זוית.** נחלי אמה הפנויה בזוית מזה ובחלי אמה שבזוית הכותל שכנגדו אלו הפתח בתחלת המערה לשם חוקק הכוכין בכתלים סמוך לכוכין האחרים והא נגעי כו׳ שכוך זה שהוא רחב אמה נכנס חלי אמה בכוך שבכותל המרוחק חלי אמה מן הזוית ומשני במעמיק לא יחפור בשוה לאחרים אלא מלמטה יחפור אותו שיהא אמה בינתים כעין עילית ותחתית ומיהו בכל המערה לא היה מצריך ר״ש כן במעמיק משום דבכאן סמוך לאחר הוי הקרקע קשה שאינו חופר כלל לא למעלה ולא למטה אבל באמצעית המערה שיש מכל לד כוכין ותפירות לא היה מצריך ר״ש לעשות כוכין למטה מן העליונה פן תפול המערה. י״מ כן ולא נהירא חדא דאין זה לשון קרן זוית ועוד א״כ למה אינו עושה כמו כן בכל המערה כוכין הרבה זה תחת זה דהא מוקי לה במעמיק וא״ת מפני שאינו רוצה לעשות כוך תחת כוך והלא בעל כרחך כוך זה שבסוף הכותל הסמוך לפתח הלא יש על גביו כוכין רבשוים של מערה הפנית הסמוך לה אליבא דר״ש. הלכך הכי מפרשי לה דעביד להו בקרן זוית ממש מאחורי המערה ולא לד פתח[ח] בשני הזויות שכנגד הפתח חלי הכוך בכותל זה וחלי הכוך בכותל זה והיינו מימין הפתח ומשמאל הפתח דקתני מתניתין כזה: ומקשינן **והא קא נגעי א כוכין.** של זוית שני הכתלים [בהדי הדדי] והוו להו שלשה כוכין זה בתוך זה לכל זוית וזוית דהך כוך דבקרן מחבר כוך שמכאן שהוא חלי אמה רחוק מן הקרן בסוף כותל מזרחי וכוך שבסוף כותל דרומי שאין בין כוך זה לכוך זה אלא חלי אמה על חלי אמה ואלכסונה: ומשני **במעמיק.** ולפיכך עושה אותם לשם שכל מה שנכנס הכוך שבקרן בקרקע מתרחק מן הכוכין שמכאן ומכאן הרבה אבל בכל המערה אי אפשר עוד שהרי יש כוכין שיהו נוגעים בכל לד. כן נראה בעיני ועיקר: **דאי לא תימא הכי.** אלא כל הכוכין שבמערות בשוה הן ואין זה גבוה מזה כלל: **א״כ ארבע מערות לר״ש היכי עביד להו.** לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו: **והא קנגעי כוכין אהדדי.** כוך של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק חלי אמה מן הזוית נכנס הוא לתוך כוך של מערה דרומית באותו שבכותל מזרחי שהוא בקרן מזרחית לפונית כזה דכיון דאין זה רחוק מן הזוית אלא חלי אמה וזה שבא אלכו כנגד רחבו אינו רחוק מן הזוית אלא חלי אמה נמצא כל אחד נכנס בשל חבירו שלש אמות ומחצה: **רב הונא בריה דרב יהושע אמר.** מהכא לא תפשוט דלעולם שוין הן ואינו מעמיק ואפ״ הכי לא נגעי כוכין דאלכסון ויוצאין דרך שם[ט]: **ברוחא היא.** ולא מתוקמא דר״ש אלא במעמיק והכא נמי במעמיק כדאמרן: **ואיכבעי אימא.** לא תיקו להכך שני כוכין ולא לארבע מערות דר״ש במעמיק אלא כדאמר רב ששת כו׳ לקמן בשמעתין [קנ:]: **ה״ג כנפלי.** אותן שני כוכין עושה אותן בתוך חלי אמה הריקנית ונלשון אחרון בתוך האמה הריקנית שבקרן זוית בשוה לכוך ויעשנו קלר לעורך לתת שם נפלים וכיון דקלר הוא אינו מזיק כל כך לכוך גדול שבנידו אלא שיהא משהו כותל בינתים ואתא ר׳ שמעון לאורויי דמנהג בונה קבר לעשות שם שני כוכין לעורך נפלים ולר׳ שמעון נמי הכוכין שהן בתוך הארבע אמות של מערה הפנית קברי נפל הן שאין ארכן אלא חלי אמה והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן: **תנן התם.** בסוף מסכת נזיר: **המוצא מת.** תחלה אלא נודע עד עכשיו שהיה כאן מת אי נמי נודע שיש כאן מת ואחר כך מצא שנים אחרים תחלה אלא היו ידועין לא הוי שכונת קברות לקנות מקומן אלא נוטלו ואת תפוסתן עד שיהיו אלשה ידועין או אלשה תחלה כדתניא בשילהי מסכת נזיר הכי גמירי לה: **מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו.** אם רוצה לעשות שם עהרות מפנהו למת משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוו אלשה דאיכא למימר לא היה המקום הזה מקום קבורה אלא על ידי הדחק שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות קברוהו לשם ומיהו כיון דמת הוא ולא הרוג ומושכב כדרכו נוטל גם את תפוסתו כדמפרש במסכת נזיר (דף סה.) כמה שיעור תפוסה פירש ר״א [ו] (ברבי לדוק) נוטל עפר מימות [ב] ומופר שלשה טפחים בקרקע בתולה ונוטל הכל דתמיני כרקב של מת ונפקא לן מדכתיב [בראשית מז] ונשאתני ממצרים ממצרים טול עמי כלומר מקרקע מצרים. אבל אם הוי הרוג שמצאוהו מגוידן אפילו הן קנה מקומו כלל אפילו לתפוסה דאיכא למימר שם נהרג ונפל וכן אם לא מושכב כדרכו איכא לאקשויי ביוצאין בכנגדן בשוה וכמעמיק אותן שבכותל אחר שסמוכין לזויות שלא יגיעו באותן היוצאין מכותל מערה כדרכו נוטלו ואת תפוסתו. אם לא מצאו אלא אחד מהן ידוע ושאם אחד מהן ידוע ושנים תחלה לא מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכונת קברות מת פרט לרוג שאם נמצאו מגוידין אפילו הן שלשה אין להן שכונת קברות דאיכא למימר כאן נהרגו ולא ניתנו לקבורה מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לשלשתן מונח לו בין ירכותיו דאיכא למימר עכו״ם הוא הוציא ואין מושכב כדרך ישראל מת אי נמי אם ישראל הוא בחקראי בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכונת קברות: מצא

ח) נראה דל״ל לכל הני כוכין דאורכן ד׳ אמות או דל״ל לכל הני כוכין דידהו. **ט)** נראה דל״ל ויגיעו לאחלו של כוכין שסמוכין לשם מכאן ומכאן. **י)** נראה לחסר כאן וכ״ל ואיכבעי אימא דלא תוקמא במעמיק אלא וכו׳

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ובוקע וכו' דמספקא ליה באיזה צד ערך לנדוק: (ב) ד"ה שרגלים וכו' בשלש זו שמונה: (ג) תוס' ד"ה מארבע וכו' לפיכך הסם למאן דאמר דלב"ע נוקב אמה: (ד) **באר"** בין כך לכך ואין ראוי להיות:

מוסף רש"י

אם יש ביניהן מארבע עד שמונה. אם יש בין ראשון לשני מתחילת מרבע לסוף ערך נדנדן, דהייט לרוחב המערה, או שהם מושכבין בתוך שמונה כמדת אורך המערה, שהאחד בתחלת אחד והשלישי בסוף ח', דהכי מוקי לה אלינא דרבנן ור"ש (נדה סד:). **הרי זו שכונת קברות.** יקבו מקומן ואע"פ שאין שם כלום, כדגרסינן התם שנפתח נאמנו מוכן שמוכנין מיכן לתוך המערה, לאיתרמויי איתרמי, דלא הספיקו לקבור שם אלא הללו שלשה מתים ויהואיל חזו שכונת קברות יש לחוש שמא עשו כאן שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן ואינו נאמנים שהוא אומר שם על שם, ונראין שיהא נוקב ממנו ולהלן עשרים אמה, שהוא כמנין שני מערות ויהמלר שכיניסם (נדה סד:).

רבינו גרשום

אבל אם מצא ג' וביניהם מד' אמות ועד ח'. הכי משמע ליה לאהאי תנא דסתם מערה ד' אמות על ח' באורך אית לה ומשום הכי אם מצאן הני ג' בד' אמות איכא למימר דהג' כוכין ברוחב הוי מושכבין ובודאי שכונת קברות היא ובודק עוד והכי סבור ליה דג' כוכין דיניהו הכי מרחיק מכותל זרות המערה טפח והכוך עצמו אמה ובין כוך ראשון לכוך שני ב' טפחים והכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי ב' טפחים והכוך השלישי אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה טפח הרי כאן המערה הכוכין גופייהו ג' אמות ובין הספסקות שבין כוך לכוך ולשני צדי הכותל טפח הרי כאן ד' אמות והכי נמי אם מצאן הני ג' בח' אמות מפוזרין איכא למיחש שמא זה היה אורך המערה אבל זה שאינה נשלמת מן הכוכין שראוין להיות בארכה משום דאיכא למימר דאכתי לא הספיקו להשלים מכל וכל ואכתי הוה בדעתיהו לאותבי עוד ג' כוכין אחרים דהיינו ו' כוכין לח' אמות של מערה וההפסקות שבין כוך לכוך ב' טפחים היינו י' טפחים שבין ז' כוכין וב' טפחי' טפח מכאן מכותל ולכוך וטפח מיכן מכותל ולכוך היינו י"ב טפחים להפסקות שהן ב' אמות ובידוע שהן שכונת קברות בודק הימנו ולהלן כ' אמה ח' אמות מן המערה זו באורך רשש אמות של חצר של פני המערה הרי י"ד אמות ואכתי איכא למיחש למערה אחרת שכך שנינו במתני' בין לרבנן ובין לר' שמעון קתני מתני' דפותח ב' מערות לתוכה אחת מיכן ואחת מיכן ולר' שמעון ד' הרי בין מערות שתסרי אמות ורשש אמות שבחצר הרי כאן כ"ב אמות וכך צריך לבדוק והיינו ב' אמות דמיותרות הכא טפי נשאיל לקמן אל"ב דמאן קאמר דמשום ספיקות בית הקברות בודק כ' אמה: מצא אחד כשהיה בודק בסוף כ' אמה בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דודאי שכונת בית הקברות היה: שרגלים לדבר. כלומר דבר ברור וידוע הוא שאלמלא שהוא שכונת קברות מי שהיה מוצא המת יחידי תחלה היה נוטלו

מלא שלשה. מתים מושכבים כדרכן זה בצד זה אם יש בין הראשון לשלישי קרוב לד' אמות או קרוב לח' הרי זו שכונת קברות ולא יטלם מכאן דקנו מקומן דסבירא ליה להאי תנא תוכה של מערה ארבע אמות על ח' וסבירא ליה נמי שג' מתים נקברים בכותל רחבה דלא הוי אלא ארבע אמות נשלשה כוכין וכ' טפחים בין כוך לכוך וטפח לזוית הרי ו' טפחים סך הכל ד' אמות ובכותל האחרון ח' אמות יקבור לפי חשבון זה ו' מתים בו' אמות ושני אמות הנותרות הן י"ב טפחים לא מהן י' טפחים לה' אורות שבין ששת הכוכין טפחים לכל אור ואויר נשארו טפחים לזוית והלכך כשמולאן שלשה בתוך ד' אמות איכא למימר זהו כותל קצר של מערה שכנגד הפתח. וה"א איכא לספוקי בכותל האחרון אלא שעדיין לא נתמלאו כל הכוכין. וכן אם מלא ג' מפוזרין בתוך ח' אמרינן באורך המערה נקברו אלא שעדיין יש כאן ג' כוכין שנתמלאו עפר כשנפלה המערה ועדיין לא נקבר בהן מת. אבל מצאן רצופין יותר משיעור הזה אין זה שכונת קברות אלא ע"י הלחץ נקברו לשם על מנת לפנותן היום ולמחר ולא קנו מקומן וגם אין צריך לבדוק יותר. הכא לא גרסינן כמלא המטה וקובריה: **ובודק ממנו ולהלן כ' אמה.** היכא דמלא ג' בד' אמרינן רובה המערה הוא וכנגדו פתח האחר יש עדיין מערה אחרת כנגדה חוץ לאחר והאחר בין שניהן הלכך בודק ממקום שכלים גוף המתים לגד המערה כ' אמה כילד ח' אמות המערה ובודק בכתלים משני צדדין ואח"כ בודק שש אמות דאחר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהייטו בדיקה כ' אמות כנגד האחר בשביל ב' המערות מכאן ומכאן וחוץ לאחר עדיין ח' אמות מפני מערה חיצונה שכנגד זו הרי כ"ב אמה ולקמי' פריך אמאי לא קאמר בודק כ"ב אמה. וה"ה דאיכא לספוקי בהנך ג' מתים שנתרבע אמות שמא זהו אורך המערה שקוברין בה ועדיין לא נתמלאת וצריך נמי לבדוק כנגדן עד ד' אמות שיש מכאן עד כותל האחרון שכנגדו דשמא כנגד מתים הללו יש מתים אחרים הקבורים בכותל שהוא אחרון ח' ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהייטו מ' אמה דשמא זוהי מערה שבמזרח האחר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב האחר א"נ זוהי שבמערב האחר יש עדיין מערה אחרת במזרח האחר. ותנא לשון קצר נקט בדיקת כ' אמה לאשמועי' דאורך ב' מערות ואחר לא הוו אלא כ' אמה כדלקמן ומדעתך לא ובדוק בדיקות כ' טובא בכל לד דאיכא לספוקינהו כדפרישית. והיכא דהוו לה הג' מתים מפוזרין בח' אמות ולאי הדבר ידוע שבאורך המערה נקברין ולא ברחבה וא"ל לבדוק אלא כנגד ד' אמות מפני כותל המערה שני שכנגדו ומלמעלה ומלמטה כ' אמה דלמא מערה זו במזרח האחר ויש עדיין מערה אחרת במערבו או דלמא במערב האחר היא ויש עדיין אחרת במזרחו. וכללא דמילתא כל היכא דמספקא לי' (ו) אצר צריך לבדוק מד' רוחותיו לר"ש בודק ממנו ולהלן כ' דמי יימר דמצית הקברות זה הויא ההיא מערה שמא קבר אחר הוא ואחר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשם בדיקות לעליל דכמו שיש כאן קבר יש לומר עדיין יש כאן בהך שדה קברים אחרים טובא: **שרגלים לדבר.** אחרי שכבר נמלא בשדה (ז) זה שכונת קברות: **שאילו מספחלה מלאו.** קודם שנמלא ג' מתים הללו דליכא הסמא רגלים לדבר היה נוטלו ואת תפוסתו כדאמרן [קא:] המולא מת כו' נוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שנמלא לנסוף חשבינן לההוא יחידי שכונת קברות אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר: **לעולם ר"ש היא.** דאמר אורך מערה ח' והאי דאמר רחבה ד' תרי תנאי אליבא דר"ש והאי תנא דהך בריתא אליבא דר"ש: **יש להן הפוסה.** מאחר שנמלאן מתים ולא הרוגים וגם מושכבין כדרכן והיינו ההוא תנא דלעיל אליבא דר"ש אתיא: **משום ר"ש הוא.** ר"ש סתם היינו ר' שמעון בן יוחי: **כאילו אינן.** וטעמא מפרש לקמן בשמעתין [ע"ב]: **כ"כ הויין.** שתי מערות של ח' ח' ושש דאחר הרי כ"ב: **ואי רבנן.** מוקי להך סיפא אע"ג דריש ולאי לא אתיא כרבנן האמרי בתמני' [ק:] אורך מערה ו' ותמני' הויין י"ב דשני מערות ושש דאחר: **לעולם.** הך סיפא רבנן היא וריש ר"ש וסיפא רבנן: ה"ג **וכגון דבדק באלכסונא.** וכ"כ בפר"ח כלומר שבדק מערה ראשונה באלכסון כי המערה הוא לרבנן ו' על ד' וכשנמלא ג' מתים ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה אינם בהן כוכין מכאן ומכאן באורך ד' אמות והן מסודרין בכותל שאחרו ו' נמלא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע אמות

אמצא שלשה אם יש ביניהן מארבע עד שמונה הרי זו שכונת קברות ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק ממנו ולהלן כ' אמה שרגלים לדבר שאילו מתחלה מצאו נוטלו ואת תפוסתו אמר מר מארבע ועד שמונה מני אי רבנן הא אמרי ד' אמות על שש אי ר' שמעון הא אמר שש על שמונה לעולם ר' שמעון היא והאי תנא דתניא מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח' יש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון רואין את האמצעים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' במאי אוקימתא כר' שמעון אימא סיפא בודק הימנו ולהלן עשרים אמה מני אי ר"ש עשרים ותרתין הויין אי רבנן תמני סרי הויין לעולם רבנן היא וכגון דבדק באלכסונא ומדהא באלכסונא הא נמי באלכסונא עשרים ותרתי הויין חדא באלכסונא אמרינן תרי באלכסון לא אמרינן רב

אז שאין ידועין סתמא דמילתא דלשם קבורה הניחוס שם: **מארבע** אמות ועד ח'. פ"ה דס"ל להאי תנא דתוכה של מערה ד' אמות על ח' וס"ל נמי דג' מתים נקברין בכותל מערה דלא הוי אלא ד' אמות וקשה לר"י דלקמן דייק מני אי ר' שמעון אי רבנן הו"ל למידק נמי דלא אתיא לא כמר ולא כמר דהא אין בין כוך לכוך כשיעור שיש בשנתיו שהוא אמה בינתיים לכ"ע ומיהו איכא למימר דמתני' כרשב"ג דאמר הכל כפי הסלע ועוד הקשה ר"י דהך משנה דהמולא מת איתא נמי בתהלות (פט"ז מ"ג) וקתני נמי התם בסיפא הבודק בודק אמה ומניח אמה ואי סבר האי תנא דליכא אלא ג' טפחים בין כוך לכוך אמאי מניח אמה ומיהו בלא"ה צריך ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא דאהלות (פט"ז) דאיכא התם (ג) מאן דאמר ג)[דלב"ה] בודק אמה ומניח שתים אמאי מניח ג' כיון שאין כי אם אמה בין כוך לכוך אבל ודאי קשה לפ"ה דאמר ר' שמעון בשמעון רואין את האמצעים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' והיאך יצטרפו לשיעור ד' אמות אי רואין לאמצעים כאילו אינן א"כ הוי אמה בין כוך לכוך ואין (ד) להיות אלא ג' טפחים כיון דשלשתן בד' אמות ומפרש ר"ת דהנך ג' דקתני הכא שנים מהן מרוחב המערה ואחד מאורך ויש בין כוך לכוך אמה כשיעור דמתני' וד' אמות היינו לשנים שברוחב ג' אמות ואמה בינתיים הרי ג' והשלישי יצא בסוף אמה כשיעור אלא אמה מרוחב המערה ואלי אמה מאורכה בזוית והשתא אמי שפיר דכשמלאן רצופין ממש רואין אמצעים כאילו אינן ואיכא אלא אמה בין כוך לכוך: **בודק הימנו ולהלן ב' אמה.** רגילין היו להניח לד מרגלותיו כלפי המערה ומיירי כשנמלא ראשו לגד מערה ומרגלותיו הפוכין לגד אחרת דאיכא לן למימר ממערה אחרת הוא לפיכך בודק להלן כ' אמה: **במאי אוקימתא כר"ש.** הלשון דחוק מאד דמשמע דמשום דאוקמה כר"ש פריך והדר פריך מני אי ר"ש אי רבנן אלא אתיא כשום תנא ושוד דמגופה מני למיפרך דכיון דקתני דהמערה אורכה ח' א"כ כ' ותרתין הויא: **וכגון שבדק באלכסונא.**

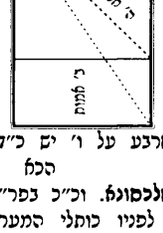

פ"ה דאלכסון ד' על ו' הן ב' [אמות] כאלכסון של ה' על ה' ולא יתכן שהרי בד' על ו' תן החוט באלכסון של ד' על ד' כזה יהיה לו ד' אמות וח' חומשין ועוד נשאר לד למטה ב' אמות ובין הכל לא יהא החוט ארוך אלא ז' אמות ושלשה חומשים וכל שכן אם יש לך החוט ביושר באלכסון מארבע על ו' שיהא פחות ועוד על כרחך אלכסון של ה' על ה' גדול יותר דהא בה' על ה' יש כ"ה אמות ובארבע על ו' יש כ"ד: הכא

לו' שמעון לא מקשי' אלא מסיפא דהא מתני' דרישא ודאי לא מיתוקמא כרבנן משום דאמרי איכא למיפרך דאי הרבנן הא אמרי ד' אמות על ו'. אבל כו' שמעון מתוקמא משום דתרי תנאי אליבא דר' שמעון ולא דייק הכא אלא מסיפא:

עין משפט נר מצוה

פט א מי' פ"ע מהל' טומאת מת הל' ג:
צ ב מי' שם הלכה ה:

רבינו גרשום (המשך)

ואת תפוסתו ולא היה בודק יותר אלא כיון שלא נטלוהו להכי הניחוהו שידרש ששם שכונת קברות ולהכי צריך לבדוק הימנו ולהלן כ' אמה עוד דחיישינן לשכונת קברות אחריתי: ד' אמות על ח' דהא מתני' דנזירות מאן קתני לה. אי רבנן דמתני' ד' על ו' קאמרי דהיינו דין דמערה: לעולם ר' שמעון היא. דהכי נמי קאמר ר' שמעון דדין ארכה של מערה ח' אמות והאי דקא מפחית ב' אמות מן רוחב ור' שמעון קאמר שש רוחב הא לא קשיא האי תנא סבר לה דר"ש קאמר נמי ד' על ח'. דתניא מצאן רצופין טפי מג' ואין ביניהם שיעור מד' אמות רוחב ועד ח' אמות באורך יש להם תפיסה כו'. ור"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כו' ומתני' היינו אליבא דהאי תנא דר"ש בן יהודה: רואין את המתים אמצעים כאילו אינן והשאר ג' מתים מצטרפין מד' ועד ח': במאי אוקימתה. להא מתני' דנזירות: כר' שמעון. ואי ר"ש אמאי קתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ותו לא והא כ"ב הויין ח' ממערה זו ושש מן החצר שלפני המערה ות' ממערה אחרת שמצד השני מן החצר הרי כ"ב. ואי מוקמת לה סיפא כרבנן א"כ היכי תניא בודק ממנו ולהלן כ' אמה והא לרבנן לא הוי אלא תמני סרי ותו לא משום דקסברי רבנן מערה שש באורך והחצר ו' באורך והמערה שמצד השני של החצר נמי ו' באורך היינו י"ח אמה ואנן בעינן כ' אמה: לעולם מתוקמא מתני' דנזירות דקתני בודק כ' אמה כרבנן. והאי דקשיא לך לרבנן תמניסרי הויין הא לא קשיא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע לעיל באלכסונא דמוקי להו לכוכין כי חריותא באלכסונא הכי נמי בודק המערה גופה באלכסונא וכי האי גוונא בבודק באלכסונא שהמערה היא ד' על ו' והנהו ו' אמות מייתרות באלכסונא י"ב חומשין דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא והנהו י"ב חומשין העודפין הויין ב' אמות ותרי חומשי משתכח דהא מערה באלכסונא ח' אמות ותרי חומשי וחצר ו' אמות ואידך מערה ו' אמות הרי כאן כ' אמה וכמשנה דנזירות הוא דקתני בודק הימנו ולהלן כ' אמות ואם נפשך לומר הא אכתי פשו להו ב' חומשין על כ' ואכתי לא כ' היא הא לא קשיא משום דההיא מערה לאו מרובעת היא דלא הויא ד' על ו' כי אם ד' על ו' ובההוא קצרות של מערה מחסרינן הני ב' חומשין דנכנסין להתם ומשום הכי לא מדקדק להו בחשבון: ומקשינן מדהא מערה מוד לה באלכסונא אידך מערה נמי של אידך צד של חצר מחוד לה נמי באלכסונא אי הכי דתרוייהו מודד להו באלכסונא טפי להו יותר מכ' דכ"ב הויא דאידך מערה מייתרא נמי באלכסונא י"ב חומשין ואכתי מתני' מני: ומשני חדא מערה באלכסונא אמרינן דבודק, תרי מערות באלכסונא לא אמרינן ולעולם כרבנן מתוקמא דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה. והא דקמקשינן הכי

הכא במאי עסקינן בניפלי. אין נפרס אלא חשש לבדוק במערה שניה אלא עד כ׳ אלא החמירו כולי האי לבדוק רק למערת הנפלים מדפריך בתר הכי מדהך בניפלי הנך נמי בניפלי משמע דאותו שמצא מוקמי בניפלי וקשה דהא קתני מארבע אמות ועד מ׳ ומערת נפלים אינה אלא ו׳ וז״ל דלף על גב דריש״ת מיירי בגדולים מכל מקום הא דקתני ובודק ממנו ולהלן כ׳ מיירי בניפלי ולא קאי מרישא:

הדרן עלך המוכר פירות

בית כור עפר. נראה דנקט עפר לרבותא דאפי׳ הכי פחות מי׳ טפחים נמדדין עמה ולא כמו שפירש הקונטרס דאי לא אמר ליה עפר אלא בית כור סתם אפי׳ כולן אלעים הגיעו:

המקדיש שדהו. פי׳ בקונט׳ דלא גרסינן בשנת היובל דנשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל בפרק אין מקדישין (ערכין דף כד. ושם) ומיהו ברוב ספרים גרסינן התם בסדר המשנה בשנת היובל וי״ל דבשנת היובל משמע שפיר שנה שאחר היובל ולא שנת חמשים ממש מדלא קתני בשנת היובל עצמה כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל ואע״ג דכתיב בשנת היובל ישוב השדה וגו׳ והתם ע״כ בשנת היובל עצמה יש לחלק [9]דלשון תורה לאוד דקרא לאו אורחיה לכתוב עצמה והתם נמי ליף רב מדכתיב ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל ופריך ליה שמואל[1] מי כתיב משנת היובל: אין

רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם ר״ש היא והב״ע בניפלי ומדהא בניפלי הא נמי בניפלי תמני סרי הויין חדא בניפלי אמרינן תרתי בניפלי לא אמרינן ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דר״ש אדר״ש [6](דתניא) [7]כרם הנטוע על פחות מארבע אמות ר״ש אומר אינו כרם וחכמים אומרים הרי זה כרם ורואין את האמצעים כאילו אינן קשיא דרבנן אדרבנן וקשיא דר״ש אדרבי שמעון דרבי שמעון אדר׳ שמעון לא קשיא [8] התם לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר הכא זימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא כיון דמינול לא מקרי קבר התם מימר אמר הי מינייהו דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר [3]לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך [4]היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין י׳ טפחים אינן נמדדין עמה [2]פחות מכאן נמדדין עמה [3]ואם אמר לו כבית כור עפר אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה: **גמ׳** [7]תנן התם [8]המקדיש שדהו בשעת היובל נותן לו לבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף [9]היו שם נקעים עמוקים י׳ טפחים או סלעים גבוהין י׳ טפחים אין

חמות על ו׳ ואותן בדק באלכסון כדי שימצא יפה את המתים שאם זה נמשך לפניס מזה או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למצוא כולן באלכסון ואלכסון של ד׳ אמות על ו׳ הרי ח׳ אמה כילד ו׳ על ו׳ הוי מ׳ אמות וב׳ חומשין ה׳ על ה׳ הוי אלכסון אמתים וה״ה לד׳ אמות על שש הוי אלכסון אמתים דמאי שנא ה׳ על ה׳ מארבע אמות על ו׳ אידי ואידי חד שיעורא הוא הלכך אלכסון שניהן שוה ואידך מערה לא תבדק באלכסון כדלקמן הרי [6]נ אמה בחלל המערה א״ל לבדוק שאין קוברין אלא בכותלים. ובספריס כתוב כדאמר רב הונא [kb:] באלכסונא דאמר לעיל כי חרותא הכא נמי כו׳ וקשיא לי בה טובא מדא דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא ולא הוה קרי ליה גמרא רב הונא סתם ועוד לא הזכיר למעלה לשון אלכסון אלא חרותא והגמרא אין דרך לשנות את הלשון ועוד מה ראיה צריך להביא משם הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידא כי חרותא כרחוק מזרח ממערב ועוד הא אוקימנא דברותא הוא ואמאי מייתי ראיה מברותא ואומר אני ששיבוש הוא אלא משום דאמרן לעיל [שם] גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי כו׳ לכך טעו וכתבו גם בכאן אלא דברי רב שישא בריה דרב אידי דאמר רב הונא כו׳ ושיבוש הוא: [1]ומקשינן אי הכי כיון דמגרסת ליה לבדוק באלכסון גם מערה שניה שאון לחלר יבדוק באלכסון והוו להו אכתי כ״ב. ומשני חדא באלכסונא הוא דמחייבין ליה אבל לא החמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון מאחר דבראשונה לא אלא כלום: **רב שישא בריה דרב אידי אמר.** הך סיפא נמי ר״ש היא וכגון דהני שלשה מתים הוו ניפלי ומערה של נפלים מרכה שש ומערה השניה מ׳ אמה הרי כ׳ אמה: ומקשי׳ **מדהא בניפלי כו׳.** והוה להו י״ח: **תרי בניפלי לא אמרי׳.** דדיו בחתת לנפלים: **ורמי דרבנן כו׳.** דלעיל לית להו רואים ולר׳ שמעון לית ליה רואין וגבי כרם איפכא שמעינן להו: **מיקרי ומנח ליה.** בין שאר המתים הנקברין כסדרן ואהדר איפנייה ושמא נאנס או שכח: **לא נטעי אינשי אדעתא למיעקרא.** מבינתייס הלכך לשם כרם נטע הכל וכיון דלא נטע כהלכתו לא חשיב כרם: **אדעתא [1]לנטו.** לחזור ולפנותו משם הלכך לגמרי נקברו לשם כולן ע״י הדחק באקראי בעלמא וכיון דאין זה מקומן לא חשבינן ליה שבונת קברות: **כרם עביד איניש דנטע יותר מכשיעור דקסבר דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי.** כלומר הנטיעה שתקלוט ותצליח תשאר ואותה שלא תצליח לעקור ויהיה לעצים לשריפה:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו. כשיעור בית כור עפר אני מוכר לך דהיינו לפי חשבון שאתים בחצר המשכן דהייני מאה על חמשים ומכאן לא ושוב לבית כור ט״ו פעמים מאה על נ׳ שבית כור הוא חומר והוא עשרה איפות שנאמר (יחזקאל מה) כי עשרת הבתים חומר וכתיב [שם] האיפה והבת תוכן אחד להן והאיפה שלש אתין נמצא בית כור ל׳ אתין ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון ששיערו חכמים כדפרישנא הכא [6](והוא בריבוע [5]) ארבע אמות חסר משהו פחות משליש רוחב אצבע ויתר על רובע כנ״ל): **בית כור עפר.** כלומר הראוי לזריעה אבל אם לא אמר עפר אפילו כולה אלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למיסטח בה פירי זבין ליה ויד לוקח על התחתונה. ונראה בעיני דבית כור קרקע אני מוכר לך אפי׳ כולו אלעים הגיעו: **נקעים.** בקעים חריצים ועגילים: **אין נמדדין עמה.** אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק דכיון דעמוקים או גבוהין עשרה וכגון שרחבין ארבע על ארבע[6]) דהוו מקום חשוב בפני עצמן אפילו לענין רשות היחיד דשבת אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויהיה לו טורח בשתי שדות לחרוש ולזרוע בשני מקומות למעלה ולמטה כדתפרש בגמרא [קג.]: **פחות מיכן.** בגובה או בעומק: **נמדדין עמה.** דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא ובטלי להו. ובגמרא [שם] מפרש דעד ארבע קנין בטילי בבית כור אבל טפי לא: **כבית כור.** משמע כמות שהוא בין אלעים בין עפר דהכי משמע כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש: **אפילו היו שם נקעים עמוקים כו׳ נמדדין עמה.** דלהכי אהני כבית כור לטפויי הני. ומיהו אי הוי יותר מד׳ קנין אין הלוקח מקבל דלהכי אהני מאי דאמר ליה עפר דראוי לחריסה וזריעה בעינן. כן נראה בעיני: **גמ׳ המקדיש שדהו בשעת היובל.** בזמן שהיובל נוהג דאילו בזמן שאין היובל נוהג תנן בערכין דנפדה בשויו כדתנן [ערכין מ:] המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומר לו את פתח ראשון כו׳ ובמקדיש שדה אחוזתו בתחלת היובל מיירי. ולא גרסינן בשנת היובל דפלוגתא דאמוראי היא בערכין [כד.] המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר כו׳: **נותן לבית זרע.** קרקע הראוי לזריעה: **חמשים שקל כסף.** כדכתיב (ויקרא מז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה׳ והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים וגו׳ והיינו בית כור: אין

אמר. הנטע הי מינייהו דשפיר. כלומר איזה מהן שיהיה טוב לצורך גפן אשבקהו: ודלא שפיר אשקליה לציבי בעלמא ומשום הכי אסור להביא זרע לשם דכרכם דמי: **הדרן עלך המוכר פירות**

האומר לחבירו. סתם: בית כור עפר אני מוכר לך. מקום שיכול אדם לזרוע בו כור תבואה. להכי נקט עפר דבר הראוי לזרוע: לא נמדדים עמה. משום דדבר חשוב בפני עצמו הוי ולא כגופה של קרקע דמי: אי אמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך. משמע כעין שהוא ואפי׳ היו שם נקעים וכו׳: תנן התם. במסכת ערכין: המקדיש את שדהו בשעה שהיה היובל נוהג ורצה לפדות פודה בית כור היינו חומר [שעורים] בחמשים שקל כסף כדכתיב אם משנת היובל יקדיש שדהו והיה ערכך לפי זרעו וגו׳ דהיינו לכל שנה של יובל סלע ופונדיון משום דמ״ט שנה הוי יובל ושנת חמשים הוא יובל מ״ט שקלים למ״ט שנים ושקל נ׳ מחלקו לפונדיון שקל דהיינו סלע דהוי ד׳ דינר וכל דינר ו׳ מעות הרי כ״ד מעות בסלע וכל מעה ב׳ פונדיון הרי מ״ח פונדיון בסלע ושנת מ״ט אין לה פונדיון והואיל ולא הוי דבר חשוב לא קפיד עליה כדאמר התם פונדיון זה מה טיבו זוזא שפודה הכור בנ׳ שקלים היינו אם פודה בשנה ראשונה של יובל אבל אם פודה לסוף חמש או י׳ פוחת לו הגזבר מן הפדיון סלע ופונדיון לפי השנים שהיו בידו שנאמר ונגרע מערכך ומשום

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פכ״ח מהל׳ מכירה הל׳ ו סמג עשין פג טוש״ע ח״מ סי׳ ריח סעיף ה:
ב ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ב:
ג ג מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעי׳ ו:
ד ד מיי׳ פ״ד מהל׳ ערכין הל׳ ב סמג עשין קלח:
ה ה מיי׳ שם הלכה יג:

רבינו גרשום

ורב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם מתני׳ דנזירות דקתני בודק ממנו ולהלן כ׳ אמה ר׳ שמעון היא. ודקשיא לך אי ר״ש כ״ב הויין: הכא במאי עסקינן. דבחדא מן המערות איכא כוכין דניפלי ולא צריך כולי האי דהם מושכבין בשש אמות ולא צריך ח׳ לבדוק במערה ולכ׳ אמה סליק חשבון משלם ו׳ אמות מן המערה שביק בניפלי ו׳ מן החצר וח׳ אמות מאידך מערה של אידך צד מן החצר הרי כ׳ אמה: ומקשינן מדהך מערה בניפלי מוקמת לה אידך מערה נמי בניפלי מוקמת לה אכתי בצר להו מכ׳ אמות וחמניסרי הויין ואכתי מתני׳ לא ר״ש היא: ומשני חדא בניפלי אמרינן וכו׳: למימרא דר״ש אית ליה רואין דהכי קתני ברייתא דלעיל ורבנן לית להו רואין והא אפכא שמעי׳ להו. דתנן כרם הנטוע על פחות מד׳ אמות בין שורה לשורה ר׳ שמעון אומר אינו כרם. ומותר להביא זרע אחר לשם וחכ״א כו׳. קשיא וכו׳. דר״ש אדר״ש לא קשיא התם משום הכי לית ליה רואין גבי כרם משום דלא נטעי אינשי כרם ארעתא למיעקר. וכיון דנטועה היא בפחות מד׳ אינו חשיב כרם ומותר להביא זרע לשם דלא נטעי לה כלל למיעקר אבל גבי בריי׳ דכוכין להיכא דמצאן רצופין ודאי לאו דעתייהו דאינשי לשבוקינהו הכי. דומנין דמתרמי ליה בין השמשות של ערב שבת ומקרי וקברי ולאו אדעתייהו למשבקינהו הכי ומשכונת קברות הוא ושוב אירע טרדא ולא פינו ומשום הכי רואין כאילו אינן ובודק וכי תימא ה״נ איכא למימר גבי כרם דומנין דנטע להו אהדדי ולאו אדעתיה דנוטע למישבקינהו הכי: דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא. לגבי ברייתא היכא דמצאן רצופין משום הכי לית להו רואין דבין דמינול המת לא מיקרי קבר לדעת רבנן דמי דחפר ליה והיכי מתרמי דהתם קברו להו ולית להו שכונת קברות ולא צריך למיבדק דהואיל דרצופין היכי מיתרמי דמיקברי כי האי גוונא. אבל כרם איכא למימר דרואין את האמצעיים כאילו אינן משום דדרכייהו דאינשי לנטוע כרם רצופין. דמימר

מסורת הש״ס

(א) [ל״ל דתנן], ב) בעל לז: פג. כלאים פ״ה מ״ב עירובין ג:, ג) קדושין סא., ד) סס ערכין כה., ה) [ל״ל כ׳], ו) [ציין לע״ח], ז) כמ״ש מיתא לעיולי, ח) רש״ל מ״ז ורש״ל מתב דל״ל רע״ג אמות וה״ע ואלנטע קטנה על רע״ב אמות וה״ע ואלנטע קטנה, ט) [מרבעה על מרבעה רש״ס], י) [ל״ל מי כתיב בשנת משנת היובל כתיב].

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה הסקרישׁ בו׳ דלשון תורה לחוד. כדאיתא בחולין דף קלז ע״ב:

הגהות הב״ח

(א) נבראא דר״ש אדר״ש לא קשיא הכא זימנין וכו׳ ומיקרי ומנחי התם לא נטעי וכו׳ ליעקר דרבנן: (ב) השב״ם ד״ה האומר וכו׳ והוא ברייתא ע״ד אמות חסר טפח פחות משהו והמשהו פחות מחצי רוחב אצבע ויתר על שליש בנ״ל:

מוסף רש״י

כרם הנטוע על פחות מארבע אמות. שאין בין שורה לשורה ד׳ אמות (ערובין ג.). **אינו כרם.** אלא יער ומותר בכלאים (לעיל פג.) ומותר לזרוע לשם (ערובין ג.) וכמניא זרע לשם אינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים ומותרין באכילה (לעיל לז:). **ורואין את האמצעים.** הנטועים בתוך ריוח הראוי להיות בין שורה לשורה (ערובין ג.). **כאילו אינה.** שורה בין שתי שורות רואין כאילו אינה והוו להו שש אמות בין שורה לשורה (לעיל לז:) דכל העומד ליעקר כעקור דמי וחומרא היא גבי כלאים (לעיל פג.).

הדרן עלך המוכר פירות בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג, שכל שדה אחוזה פדיונו שוה מגזירת הכתוב אחת יפה ואחת רעה, אבל בזמן שאין היובל נוהג נפדית כשויין (קדושין סא וכערי׳ ערכין כה.). נקעים. כמין גומות (קדושין סא.).

אין נמדדין עמה. לפדות לפי חשבון זה הקלוב בפרשה דחשיבי שדה בפני עצמן וכיון דלא הוה שדה זרע דלקמן דמוקמינן לה בנקעים מלאים מים אין נפדין אלא בשוויהן. ובתורת כהנים[1] מפיק לה מקראי ואם משנת היובל יקדיש שדהו[2] מה ת"ל מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים כו' שאין נמדדין עמה ת"ל שדהו. וליכא למימר אין נמדדין עמה דלא קדשי כלל דהתנן בשילהי המוכר את הבית (לעיל דף עא.) המקדיש את השדה הקדיש את כולן אפי' בור וגת וכ"ש נקעים וסלעים: **פחות מכן נמדדין עמה.** ונפקא לן בתורת כהנים ואם אחר היובל יקדיש שדהו מה ת"ל מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים פחות מעשרה או סלעים גבוהים פחות מי' טפחים הרי אלו נמדדין עמה ת"ל שדהו: **נמדדין עמה.** לפדות לחשבון סלע ופונדיון לבית כור לשנה: **ואמאי.** אין נמדדין לפדות לפי חשבון: **ליקדשו בפני נפשייהו.** כלומר אם אין רוצה לגמודן עמה לפי שהן שדה אחוז בפני עצמן ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ליקדשו מיהא בפני נפשייהו שכשירלה יפדה אותן הנקעים בפני עצמן לפי חשבון בית זרע דומר שעורים בו' שקל כסף כדין שדה אחוזה ואמאי קתני אין נמדדין דמשמע כלל וכלל אינן נקדושת תורת שדה אחוזה אלא קדושת דמים לפדות בשוויהן: **וכי תימא כיון דלא הוי בית כור.** אותן הנקעים: **לא קדישי.** בפני עצמן בתורת שדה אחוזה אלא לפדות בשוויהן כשדה מקנה ומשום דגבי שדה אחוזה זרע חומר שעורים כתיב: **והתניא.** בתורת כהנים גבי שדה אחוזה דכתיב ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו שדה מה ת"ל שיכול אין לי אלא המקדיש בית כור שגואל בעצין הזה הקדיש בית לתך בית סאה בית קב מנין ת"ל שדה מכל מקום הכי מיתניא בתורת כהנים: **דלאו בני זריעה נינהו.** ולא קרינא להו בית זרע הלכך אין נמדדין עמה אלא מ[בפני עצמן] לפדות בשוויהן: **אי הכי.** כיון דטעמא משום דאינן בני זריעה אפי' פחות מי' נמי לא יהו נמדדין עמה: **נגאני דארעא.** ביקועי הקרקע ואין להם שם בפני עצמן וכיון דעיקר השדה רחוי לזריעה הרי כל השדה נקרא בית זרע דהנהו נגאני בטילי לגבי שדה: **שידרי.** גבשושיות שאי אפשר לקרקע להילקט במלקט ורהיטני אלא יהו בה בקועים וגבשושיות: **נגאני.** אנקעים קאי ושידרי קאי אסלעים: **הכא מאי.** נקעים עמוקים י' דמתניתין גבי מכירה דקתני נמי אין נמדדין עמה מי מיירי נמי בנקעים מלאין מים דומיא דסלעים והלכך לא הוו בכלל בית כור עפר אבל בא הוו רחוק לזריעה נמדדין עמה כדאמרן גבי הקדש אי דלמא לא דמי מכירה להקדש דאין מדה גדול ביחד: **אפחות מיכן.** כלומר משום סיפא דתקני פחות מכאן נמדדין עמה תנא ריש[3] נקעים וסלעים דלאו בני זריעה נינהו לאשמועינן דהיכא דהוו פחות אע"ג דלאו בני זריעה נינהו נמדדין עמה. ומיהו ריש[4] דתקני דומיא דסלעים הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו דאין אדם רוצה אי. ואגבי הקדש דאמרן דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו דאין אדם רוצה אי. ומיהו דתקני דומיא דסלעים הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו דאין אדם רוצה אי. ואגבי הקדש דאמרן דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו דאין אדם רוצה אי. ומיהו דתקני